

บทที่ 2

เอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านแม่แฮเหนือครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารและการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนโดยนำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา
2. ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
4. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา

จากการที่รัฐได้มีการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน พัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งหากไม่มีการปฏิรูปการศึกษาให้บังเกิดผลตามที่ต้องการแล้ว ระบบการศึกษาที่เป็นอยู่ย่อมจะไม่สามารถตอบสนองความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของโลกได้ การบริหารสถานศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management : SBM) การบริหารรูปแบบใหม่ซึ่งจะส่งผลให้การบริหารและจัดการศึกษาได้พัฒนาขึ้น ซึ่งรุ่ง แก้วแดง (2546, หน้า 33) ได้กล่าวถึงความหมายของการบริหารโรงเรียนเป็นฐานไว้ว่า เป็นยุทธศาสตร์ที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยโอนอำนาจจากหน่วยงานของรัฐและท้องถิ่นไปยังโรงเรียน ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน พ่อ แม่ ผู้ปกครองและชุมชน ได้มีโอกาสควบคุมการจัดการศึกษา และรับผิดชอบการตัดสินใจเกี่ยวกับงบประมาณ บุคลากร และหลักสูตรได้ด้วยตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

ในทำนองเดียวกัน ถวิล มาตรการเยี่ยม (2544, หน้า 41) กล่าวโดยสรุปว่า การบริหารโรงเรียนเป็นฐาน เป็นการบริหารและการจัดการโรงเรียนที่สอดคล้องกับคุณลักษณะและความต้องการของโรงเรียน นั่นคือสมาชิกโรงเรียนอันได้แก่ คณะกรรมการบริหาร โรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ พ่อแม่ ผู้ปกครองนักเรียน ตลอดจนสมาชิกชุมชนและองค์กรอื่นๆ

มารวมพลังกันอย่างเต็มที่ รับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรและแก้ปัญหา ตลอดจนดำเนินการ เพื่อพัฒนากิจกรรมด้านการจัดการศึกษาของโรงเรียนในระยะสั้นและระยะยาว

เช่นเดียวกับอุทัย บุญประเสริฐ (2545, หน้า 189-191) กล่าวโดยสรุปว่า การบริหารแบบนี้ จะใช้หลักการของการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วม การคืนอำนาจให้กับประชาชนและการบริหาร ตนเองเป็นหลักในการบริหารและจัดการศึกษา ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่จะช่วยในการประกันคุณภาพ การศึกษา โดยการกระจายอำนาจหรือโอนอำนาจจากหน่วยหน่วยงานของรัฐและท้องถิ่นไปยัง สถานศึกษาซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด โดยให้ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน สามารถร่วมและควบคุมการจัดการศึกษา รับผิดชอบ ตัดสินใจเกี่ยวกับงบประมาณ บุคลากร และ หลักสูตรด้วยตนเอง เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เชียงใหม่ (2546, หน้า 5) ก็ได้กล่าวว่า สถานศึกษาจะมีอิสระในการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปที่สนองตอบต่อ ความต้องการของผู้รับบริการและชุมชนโดยรอบ ภายใต้กรอบนโยบายและแผนที่กระทรวง และ เขตพื้นที่การศึกษากำหนด โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ ต้องดำเนินงานด้วยความโปร่งใสและเปิดโอกาสให้สังคมตรวจสอบได้ตลอดเวลา

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาจึงมีความสำคัญและความจำเป็น ซึ่งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 77-86) กล่าวถึงภารกิจที่มุ่งหวังให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จัดการศึกษาในทุกระดับและทุกประเภท โดยสรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในทางวิชาการ แนวการจัดการศึกษาในยุคปฏิรูปที่ยึดหลักผู้เรียนสำคัญ ที่สุด เพื่อให้ให้นักเรียน เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีความเป็นไทยและความเป็นสากล การสร้าง ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะดังกล่าวกระทำได้โดยผ่านทางการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมเป็นสำคัญในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- 1.1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา เปิดโอกาสให้สถานศึกษา ขึ้นพื้นฐานในท้องถิ่นสามารถกำหนดสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดการให้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อยู่ในชุมชนเรียนรู้จากชุมชนด้วยประสบการณ์จริงใน สถานการณ์จริง เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ และสถานประกอบการในชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนในฐานะที่เป็นผู้รู้จักท้องถิ่นของตนเองเป็นอย่างดี จะเป็นผู้มีส่วนร่วมได้อย่างดียิ่ง

ในการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้ตรงกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นนั้น โดยเฉพาะผู้นำชุมชนที่ได้รับการสรรหาเข้าเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จะมีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง จำเป็นจะต้องมีการจัดหาพัฒนาสื่อและกระบวนการต่าง ๆ ทั้งนี้ในหลักการชุมชนสามารถนำสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไซต์แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในชุมชน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมกับการศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อ่างน้อย 2 ลักษณะ ได้แก่ การจัดตั้งและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ รวมทั้งเข้าไปมีส่วนช่วยกับรัฐและสถานศึกษาจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ในชุมชนให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่กับวิทยาการสากล ในขณะที่จำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ในวิทยาการสากล และใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ ยังควรเน้นไปที่การใช้ประโยชน์จาก “ผู้รู้” ในท้องถิ่น ทั้งนี้ผู้นำชุมชนอาจร่วมเป็นวิทยากรหรือร่วมจัดกิจกรรมในสถานศึกษาเพื่อจะได้นำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้ในการเกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา รวมทั้งการสนับสนุนให้สถานศึกษาร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาสื่อการเรียน โดยใช้ภูมิปัญญาในชุมชน

1.3 การมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้เพื่อพัฒนาชุมชน ในยุคปฏิรูปการศึกษา เป้าหมายของการให้การศึกษาจะไม่จำกัดเฉพาะผู้เรียนหรือจำกัดแต่ภายในโรงเรียนอีกต่อไป แต่ยังรวมไปถึงการให้ความรู้ ทักษะ การสร้างเจตคติและจิตสำนึกร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่นของตน ผู้นำชุมชนจึงต้องเป็นผู้ที่รู้จักประสานเชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ รวมทั้งสถานศึกษา โดยอาจขอความร่วมมือในการแนะนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มผลผลิตในชุมชน ขอวิทยากรให้ความรู้ หรือขอความร่วมมือให้สถานศึกษาทำการค้นคว้าวิจัยในหัวข้อที่เป็นปัญหาของชุมชน หรือเข้าไปให้ความร่วมมือกับโครงการที่สถานศึกษา หรือหน่วยงานอื่นจัดขึ้นเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน

1.4 การมีส่วนร่วมในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เนื่องจากการศึกษาต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต คนในชุมชนทุกคนควรมีโอกาสได้เรียนรู้ “ทักษะการเรียนรู้” เพื่อจะได้พัฒนาตนเองและสังคมได้ ผู้นำชุมชนต้องมีบทบาทในการสร้าง “เครือข่าย”

การเรียนรู้ชุมชน หรือ “ศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น” ด้วยการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่นและชุมชน

2. การมีส่วนร่วมทางการบริหาร จากหลักการบริหารสถานศึกษาที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนการบริหารและการดำเนินงานในระดับท้องถิ่นจึงกำหนดให้ การปฏิบัติเสร็จสิ้นที่สถานศึกษาให้มากที่สุด โดยคำนึงถึงควมมีอิสระและคล่องตัวเป็นสำคัญ ผู้นำชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม โดยทำหน้าที่เป็นกรรมการได้ ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา รวมทั้งเข้าไปมีส่วนร่วมทางอื่นได้แก่

2.1 การมีส่วนร่วมในฐานะกรรมการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดเรื่องคณะกรรมการสถานศึกษาที่มีหน้าที่ในการกำกับ ดูแล ส่งเสริม สนับสนุนการบริหาร จัดการศึกษา โดยคำนึงถึงการบริหารและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผู้นำชุมชนสามารถ เข้าไปร่วมเป็นกรรมการได้ ทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษาซึ่งภาระหน้าที่ของ คณะกรรมการ ทั้งสองระดับมีอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่การกำหนดแผน นโยบาย การดำเนินกิจกรรม ไปจนถึงการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล รวมทั้งเป็นผู้สะท้อนปัญหาและความต้องการของ ท้องถิ่นตลอดจนประสานประโยชน์ ในการจัดการศึกษาในสถานศึกษานั้น ๆ สามารถพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณภาพได้มากที่สุด

2.2 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา การประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา เป็นวิธีที่ทำให้การศึกษามีมาตรฐานและถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยสถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงาน ต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจะต้องเปิดเผยรายงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประจำปีต่อสาธารณชนซึ่งในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาจะต้องให้ข้อมูลเพิ่มเติม รวมทั้งเชิญ ผู้ปกครองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาร่วมให้ข้อมูลการจัดการศึกษา ผู้นำชุมชน จึงมีบทบาท สำคัญยิ่งทั้งในด้านการให้ข้อมูลเพิ่มเติมสำหรับการประเมินภายนอกและติดตาม รายงานผลการประเมินคุณภาพทั้งรายงานประจำปีของสถานศึกษาและรายงานการตรวจสอบ คุณภาพทุกห้าปี

2.3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนการศึกษาทางเลือกผู้นำชุมชนมีหน้าที่ดูแล ให้สมาชิกในชุมชนทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่คนพิการ ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความสามารถพิเศษ โดยที่การศึกษาจะเป็นในรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษา นอกกระบบ หรือการศึกษาตามอัธยาศัย และอนุญาตให้มีการเทียบโอนระหว่างกันได้ ขณะเดียวกัน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็เปิดโอกาสให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใน “ศูนย์การเรียนรู้” และได้รับสิทธิประโยชน์บางประการจากรัฐ ผู้นำชุมชนจึงมีหน้าที่ในการให้การสนับสนุนบุคคล ครอบครัว หรือองค์กรในชุมชนที่ต้องการจัดการศึกษาทางเลือกนี้ โดยที่การจัดการศึกษาในลักษณะดังกล่าวจะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ประกาศในกฎกระทรวง และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

2.4 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้สร้างแรงจูงใจเพื่อการศึกษา ผู้นำชุมชนอาจทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูล ให้คำแนะนำ ประสานงานกับหน่วยงานเพื่อหาทางช่วยเหลือ เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับการสนับสนุนผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้ที่มีความสามารถพิเศษโดยการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาเป็นพิเศษนั้น นอกจากนี้ผู้นำชุมชนจะต้องเป็นผู้ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ให้แก่สมาชิกในชุมชนด้วย เช่น แนะนำแหล่งเรียนรู้ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงาน สถาบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจัดขึ้น อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลและสังคมท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วมทางการเงินและการลงทุนเพื่อการศึกษา ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมด้านต่าง ๆ ได้แก่

3.1 เป็นผู้ร่วมระดมทุนเพื่อการศึกษา การปฏิบัติการศึกษาจำเป็นจะต้องอาศัยทรัพยากรและสรรพกำลังทั้งปวงจากท้องถิ่น ผู้นำชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการช่วยระดมทุนเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา บริจาคทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่สถานศึกษา และมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

3.2 เป็นผู้ริเริ่มและสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของชุมชน จัดการศึกษาให้สมาชิกชุมชนทุกคนได้รับสิทธิเสมอภาค และได้รับโอกาสศึกษาต่อตามกำลังความสามารถ ได้อย่างสูงสุด ไม่จำเป็นต้องใช้จ่ายมาก ปัจจุบันรัฐได้ให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ ด้านการเงิน และอุปกรณ์สำหรับผู้เรียนที่พิการและได้จัดกองทุนสำหรับผู้ด้อยโอกาส กองทุนเพื่อโครงการอาหารกลางวันในสถานศึกษา แต่การขอความช่วยเหลือจากรัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวย่อมไม่เพียงพอ ผู้นำชุมชนอาจใช้วิธีต่าง ๆ ในการระดมทุนเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจจากชุมชน สถานประกอบการ และภาคเอกชน โดยจัดตั้ง “กองทุนเพื่อการศึกษาของชุมชน” ขึ้นเอง กองทุนดังกล่าวควรมีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยเหลือแก่สมาชิก ชุมชน ในด้านการศึกษาให้ชัดเจน

3.3 ร่วมติดตามการใช้เงิน และกองทุนให้เกิดประโยชน์สูงสุด การร่วมระดมทุนให้สถานศึกษาได้มีเงินสนับสนุนการดำเนินงานด้านการศึกษาเป็นบทบาทที่สำคัญ ขณะเดียวกัน ภายหลังการร่วมระดมทุนให้สถานศึกษาแล้ว ผู้นำชุมชนก็สามารถมีส่วนร่วมในการเสนอและติดตามให้การใช้จ่ายเงินดังกล่าวเป็นไปอย่างโปร่งใสและเกิดประโยชน์สูงสุด

ขณะที่กระทรวงศึกษาธิการ (2539, หน้า 5-9) ได้ตระหนักในความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้เกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดสาระสำคัญในบัญญัติ 10 ประการของโรงเรียนในอุดมคติที่ให้องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การส่งเสริมให้กลุ่มบุคคลหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการแสวงหาทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งเป็นโรงเรียนที่ผู้นำท้องถิ่นและผู้ปกครองยอมรับว่ามีคุณภาพและมาตรฐานที่ยอมรับได้ โดยมีแนวคิดที่จะกระจายอำนาจให้ผู้ใกล้ชิดกับผู้เรียนเป็นผู้ใช้อำนาจในการบริหาร เพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ รุ่ง แก้วแดง (2543, หน้า 309) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครองนั้น ปัจจุบันชาวบ้านมีความรู้ไม่ด้อยไปกว่าข้าราชการ เพียงแต่ระบบราชการต้องเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในรูปคณะกรรมการบริหารโรงเรียนและไม่ใช่คณะกรรมการโรงเรียนในความคิดเดิมที่จะมุ่งหาเงินเข้าโรงเรียนอย่างเดียว แต่จะมุ่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนสำหรับการศึกษาของลูกหลาน

ส่วนแนวคิดของ ประเวศ วะสี (2543, หน้า 9-10) กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาโดยสรุปว่าการศึกษาเป็นความหวังของสังคม เป็นเสมือนต้นทางแห่งสภาพจิตใจ ครอบครัว วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม กระบวนการทางการศึกษาจึงมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา แต่เป็นกระบวนการที่เป็นกลาง ทุกคนจึงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ นอกจากนี้ ประเวศ วะสี (2539, หน้า 7) ยังได้มีแนวคิดอีกว่า เมื่อทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมก็จะส่งผลให้สามารถแก้ปัญหาด้านอื่น ๆ ได้ด้วย การศึกษาจึงไม่ใช่เรื่องของครูและโรงเรียนเท่านั้น ทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมควรเป็นไปเพื่อการเรียนรู้ของทุกคนไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว ชุมชน วัด โรงงาน กองทัพ กระบวนการทางเศรษฐกิจทุกชนิด ศิลปะการแสดง การกีฬา สื่อมวลชน เรียกว่าการศึกษาเป็นวิถีชีวิตเป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายของกิจกรรมทุกชนิดของมนุษย์

จากแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาดังกล่าว อาจจะสรุปแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาได้ว่า การจัดการศึกษาต้องให้สังคม บุคคล องค์กร ต่าง ๆ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยชุมชนต้องถือว่าเป็นภาระหน้าที่ที่มีความจำเป็นที่จะต้องร่วมกันในการให้คำปรึกษาหารือ การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ

เกี่ยวกับ นโยบายและแนวดำเนินการต่าง ๆ การร่วมสนับสนุน และส่งเสริมการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาของชุมชนมีความเจริญก้าวหน้า

ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

จากการที่รัฐได้มีนโยบายให้ชุมชนหรือองค์กรชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เพื่อพัฒนาสังคมไทย ให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ นั้น สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 56- 57) ได้กล่าวถึงบทบาท ของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า ผู้ปกครอง ครอบครัว ประชาชน และสถาบัน จัดการศึกษา ต้องมีบทบาทในการจัดการศึกษา ดังนี้

1. ร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานตน เช่น เลือกสถานศึกษาให้บุตรหลาน ร่วมตัดสินใจทิศทางการศึกษาของบุตรหลาน
2. ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร พัฒนาการของบุตรหลานและการเรียน การสอนประจำวัน
3. ร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการศึกษา เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นหรือ เสนอแนะการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ติดตามการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษาและครู ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา และให้ข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
4. ร่วมในบรรยากาศการเรียนการสอนของสถานศึกษา ผู้ปกครองอาจร่วมในกิจกรรม การเรียนการสอน หรือร่วมกิจกรรมอื่นที่สถานศึกษาจัด ซึ่งหากสถานศึกษามีแนวทางสนับสนุนที่ดี ก็จะส่งผลดีต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
5. ร่วมสนับสนุนกิจการการศึกษา โดยสนับสนุนด้านความคิดการเป็นผู้นำ การเป็น กรรมการ การร่วมประชุม การให้คำปรึกษาแนะนำ การให้ข้อมูลความคิดเห็น การปกป้องดูแล การสนับสนุนทรัพยากรการเงิน วัสดุอุปกรณ์ การร่วมดำเนินโครงการ การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์

นอกจากนี้ สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 127-128) ยังได้ให้แนวทางการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

1. ต้องร่วมคิดระหว่างประชาชนด้วยกันเองและกับเจ้าหน้าที่ของภาครัฐหรือองค์กร ภาคเอกชนในการจัดการเรียนการสอน โดยดำเนินการกันเองตามความสามารถ เช่น จัดชั้นเรียน โดยครอบครัวในชุมชนร่วมกันจัดขึ้น และขอความร่วมมือจากวิทยากรจากเขตพื้นที่การศึกษา

2. แสดงความคิดเห็นโต้แย้งการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย การกำหนดหลักการ วิธีการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง และมีสิทธิที่จะขอให้ผู้รับผิดชอบนำข้อขัดแย้ง มาประชุมปรึกษาหารือกันกับประชาชนหรือองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อปรับปรุงการดำเนินการ ด้านการศึกษาให้เหมาะสม

3. ร่วมคิด ร่วมรับผิดชอบกำหนดหลักสูตรวิชาที่จะให้มีการเรียนการสอนในโรงเรียน ให้ตรงตามความต้องการและความจำเป็นในการใช้ความรู้ ให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตอยู่ใน ชุมชน

4. คัดเลือกตัวแทนเข้าไปเป็นกรรมการในสถานศึกษาในชุมชนนั้น เพื่อช่วยเหลือ การบริหารจัดการศึกษา ทั้งในด้านการจัดการอุปกรณ์การเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์จำเป็นต้องใช้ รวมถึงงบประมาณด้วย

5. สามารถเข้ามามีส่วนร่วมให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการบริหารจัดการการศึกษา เมื่อเห็นว่าการดำเนินการไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

6. มีสิทธิในการติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการด้านการศึกษาของผู้บริหาร สถานศึกษา ครู และบุคลากรทุกระดับ เพื่อกระตุ้นให้ทำงานอย่างจริงจัง ทุ่มเกี่ยวกับการทำงาน เต็มความสามารถ

7. มีส่วนร่วมดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นและติดตามการดำเนินงานตลอดไป กิจกรรมไม่เหมาะสมควรช่วยกันแก้ไข ปรับปรุงให้เหมาะสม

8. ร่วมกิจกรรมการศึกษาขององค์กรภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรของประชาชน
ในขณะที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 21-25)
กล่าวว่า เพื่อให้การศึกษาของชุมชนเจริญก้าวหน้า ท้นต่อความเจริญของสิ่งอื่น ชุมชนจะต้อง
รับผิดชอบพัฒนาการศึกษาอย่างจริงจัง ซึ่งสามารถดำเนินการ ได้ดังนี้

1. ชุมชนต้องถือว่าเป็นหน้าที่ที่มีความจำเป็นที่จะต้องร่วมกันพัฒนาการศึกษาในชุมชน
ให้เจริญก้าวหน้า เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาลูกหลานของชุมชนให้มีคุณภาพ
โดยพยายามผลักดันให้โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชน
และท้องถิ่น

2. ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ เพื่อหาจุดพัฒนาการศึกษาให้ลูกหลาน ร่วมกับคณะครูในโรงเรียน โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ได้รับความสำเร็จ

3. ชุมชนต้องร่วมกันค้นหาผู้ที่มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่น เข้ามาร่วมให้การศึกษาในโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ที่ทางโรงเรียนจัดให้

4. ชุมชนต้องเข้ามาร่วมปฏิบัติงานช่วยเหลือ สนับสนุน พัฒนาโรงเรียน เช่น การซ่อมแซมอาคารเรียน อาคารประกอบ จัดและตกแต่งสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ร่วมรณรงค์หาทุนการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้มีขึ้น

5. ร่วมตรวจสอบผลการพัฒนาโรงเรียน การจัดการศึกษาของโรงเรียน หากพบปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นก็ร่วมแก้ไขปัญหาและอุปสรรคนั้น

6. สร้างความภาคภูมิใจในผลงานของการพัฒนาการศึกษาร่วมกัน โดยชุมชนร่วมรับรู้ความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน และร่วมภาคภูมิใจในผลงานการพัฒนาโรงเรียน การพัฒนาการศึกษาที่ประสบผลสำเร็จ โดยชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นลำดับตลอดมา

เช่นเดียวกับ ชาญชัย ศิลปะอวยชัย และคณะ (2542, หน้า 18) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนว่า ในการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษา ถ้าต้องการให้เจริญก้าวหน้าไปได้ดีแล้ว ควรจะมีการประสานกันระหว่างรัฐ คือ โรงเรียน กับราษฎร หรือเอกชน ที่เป็นสมาชิกของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ซึ่งการร่วมมือเป็นไปได้หลายรูปแบบและหลายระดับ เช่น

1. การให้ข้อมูลในบทบาทนี้ กลุ่มผู้นำจะเป็นแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนต้องการ เช่น ปัญหาและความต้องการของชุมชน แหล่งทรัพยากร สภาพเศรษฐกิจและสังคม เจตคติของชุมชนต่อการศึกษา

2. การให้คำปรึกษาในการกำหนดแผนนโยบายหรือการดำเนินงานของโรงเรียน ในบางครั้งจำเป็นจะต้องอาศัยความรู้ ความสามารถเฉพาะด้านของบุคคลที่อยู่ภายนอกโรงเรียน ซึ่งในการนี้ผู้นำชุมชนจะเป็นที่ปรึกษาได้เป็นอย่างดี หรือในกรณีที่ทางโรงเรียนกำหนดแผนนโยบายหรือโครงการพัฒนาขึ้น แล้วขอความเห็นจากกลุ่มผู้นำชุมชนเพิ่มเติมอีก ย่อมจะทำให้ได้รับประโยชน์มากขึ้น

3. เป็นแหล่งทรัพยากรในการดำเนินงานของโรงเรียน สำหรับโรงเรียนระดับประถมศึกษา นั่น ถ้าหากโรงเรียนจะยึดเองงบประมาณของทางราชการแต่เพียงอย่างเดียวก็สามารถ

ทำได้ แต่ยังมีกิจกรรมหรือการดำเนินงานบางอย่างของโรงเรียนที่หากสามารถทำได้แล้ว จะทำให้โรงเรียนได้พัฒนาตามเป้าหมายได้เร็วขึ้นกว่าอาศัยงบประมาณของทางราชการแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องอาศัยกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นแหล่งทรัพยากร ซึ่งทรัพยากรนี้จะเป็นทรัพยากรบุคคล เป็นเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ หรืออาคารสถานที่ การดำเนินงานก็จะมี ความคล่องตัวมากขึ้น

สำหรับ ทศนา แสงศักดิ์ (2547, หน้า 12) ได้กล่าวโดยสรุปว่า การจัดการศึกษาควรให้สอดคล้องกับความต้องการของคนส่วนใหญ่ในชุมชน และสังคม โดยพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของสถานศึกษา จะทำงานแยกอิสระจากกันไม่ได้ จำเป็นต้องพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สถานศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเช่นกัน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาในสถานศึกษา การให้ชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ เกิดความรัก ความหวงแหน เห็นคุณค่าในท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง

ส่วน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และวิชุดา ปาณบุญฉั่ง (2546, หน้า 39-40) ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า ในกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโรงเรียนจึงเป็นองค์ประกอบที่หลอมรวมอยู่ในภาพของความเป็นชุมชนไม่ว่าจะในแง่ของสถานะพื้นฐานของชุมชนในแง่กระบวนการชุมชน และในแง่ของพลังชุมชน พร้อมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะ ในการพิจารณาบทบาทโรงเรียนและชุมชนในประเด็นต่อไปนี้

1. สถานะพื้นฐานของชุมชนและสถานะพื้นฐานของโรงเรียน โดยพิจารณาวิสัยทัศน์ และจัดลำดับความสามารถของบุคลากรในโรงเรียน ภาวะผู้นำของโรงเรียน ทรัพยากรโรงเรียน และสภาพชุมชนตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนที่เป็นอยู่ในอดีตและปัจจุบัน
2. การศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนและกระบวนการ โรงเรียนที่สัมพันธ์กับชุมชน โดยพิจารณากระบวนการชุมชน ได้แก่ ลักษณะการทำงานและการแก้ปัญหาชุมชน โดยเฉพาะกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่โรงเรียนและชุมชนร่วมกัน เช่น กิจกรรมที่ชุมชนทำเพื่อโรงเรียน กิจกรรมที่โรงเรียนทำเพื่อชุมชน และกิจกรรมที่ชุมชนและโรงเรียนทำร่วมกัน
3. ศึกษาพลังของโรงเรียนและพลังของชุมชนโดยพิจารณาถึงพลังความคิดและทรัพยากรของชุมชนพลังของโรงเรียน เช่น การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาและความต้องการของชุมชน การฝึกอบรมอาชีพให้นักเรียนและบุคลากรในชุมชน

เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในชุมชน การริเริ่ม การอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน การจัดตั้งธนาคารโรงเรียนที่สัมพันธ์กับกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน

ในขณะที่ ยงยุทธ พนาสนธิ์ (2546, หน้า 24-26) และ สมสมัย เพื่องาม (2547, หน้า 56-58) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักการมีส่วนร่วม โรงเรียนและชุมชนควรมีการปฏิสัมพันธ์ที่อยู่ในลักษณะเท่าเทียมกัน โรงเรียนต้องรับฟังความคิดเห็น ความต้องการ และปัญหาชุมชน พร้อมทั้งให้ข้อมูลของโรงเรียน เช่น สักยภาพในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบถึงสิ่งเหล่านี้ ทำให้ชุมชนและโรงเรียนเกิดความเข้าใจร่วมกัน มีความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน จนทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
 2. รูปแบบการมีส่วนร่วมโรงเรียนควรเปิดประตูโรงเรียนออกสู่ชุมชนหาทางสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและดำเนินชีวิตร่วมกันควรพัฒนาโรงเรียนให้มีลักษณะเป็นประชาคมของชุมชนอย่างแท้จริง กล่าวคือทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชนเพื่อการแก้ไขปัญหาพัฒนาสังคมและโรงเรียนไปพร้อม ๆ กัน ครูจึงควรเป็นบุคคลที่ทำงานแบบไม่มีเวลาตายตัว รู้และเข้าใจชุมชนเป็นอย่างดี และสามารถผนวกเรื่องราวของชุมชนไว้ในบทเรียนในชั้นเรียนได้ และถ้าครูเป็นบุคคลในชุมชนจะเป็นการดียิ่ง
 3. หลักสูตรสถานศึกษาที่ดี คือ หลักสูตรที่สามารถประสานสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชนได้ด้วยเหตุนี้โรงเรียนต้องเปิดโอกาส และกระตุ้นให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทและภาระหน้าที่ในการบริหารหลักสูตร วิเคราะห์เนื้อหาสาระของบทเรียนมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สภาพปัญหาและเงื่อนไขของชุมชนเพียงใด
 4. การบริหารโรงเรียนเมื่อโรงเรียนสามารถพัฒนาตนเองจนเป็นประชาคมของชุมชนได้แล้ว ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการบริหารโรงเรียนด้วย เช่น ร่วมกำกับดูแลการบริหารโรงเรียน ร่วมกำกับดูแลคุณภาพของครู ร่วมกำหนดคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับเด็กในชุมชน
- ส่วน อุดมสิทธิ์ จิตรวิจารณ์ (2545, หน้า 33-34) กล่าวว่า การส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีรากฐานความเชื่อในคุณค่าและศักยภาพ “คน” และ “ท้องถิ่น” การมีส่วนร่วมจึงเป็นการทำให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาเกี่ยวข้อง ให้ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในลักษณะของกิจกรรมและดำเนินชีวิตในชุมชนอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกันในสิทธิ์อำนาจตามแนวทางแห่งประชาธิปไตยอันเป็นความสัมพันธ์ตามแนวราบ ปฏิสัมพันธ์ของ

ทุกฝ่ายในชุมชนซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติจริง แบบการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา
สู่ชุมชนอาจสรุป ได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบชายขอบ เป็นลักษณะการร่วมมือ
หรือการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชนที่มีข้อจำกัด เนื่องจากความสัมพันธ์
เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างสองฝ่าย
2. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบบางส่วน เป็นการเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
ประชาชนในระดับความเข้มข้นมากกว่าแบบชายขอบ ในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษา
ที่เป็นตัวแทนของผู้ปกครองและชุมชนที่รัฐถือว่าเป็นนโยบายสำคัญซึ่งสามารถสร้างความชอบธรรม
ในการจัดการศึกษาของไทย
3. การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนแบบสมบูรณ์ เป็นการมีส่วนร่วมระหว่าง
สถานศึกษาและชุมชนโดยทั้งสองฝ่ายร่วมกันอย่างเข้มข้นและเท่าเทียมกัน ต่างฝ่ายต่างมีอิทธิพล
ต่อกิจกรรมร่วมกันทุกฝ่ายมีส่วนร่วมได้เต็มที่ทั้งการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล และร่วมรับ
ผลประโยชน์ตามกลไกทางสังคม สิทธิ และอำนาจของประชาชน

จากชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่กล่าวมาอาจจะสรุปการมีส่วนร่วม
ของชุมชนในการจัดการศึกษาได้ว่า ชุมชนมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาโดยเป็นผู้ร่วมพัฒนา
โรงเรียนในการดำเนินของโรงเรียนชุมชนจะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ การให้คำปรึกษา
ในการกำหนดนโยบายการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่เป็น
ปัจจัยเกื้อหนุนให้การจัดการศึกษาในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เป็นสถาบันพัฒนาคนเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของ
ชุมชน และโรงเรียนยังเป็นตัวกลางที่สำคัญในการที่จะร่วมพัฒนาชุมชน ดังนั้นโรงเรียนกับชุมชน
จึงมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังที่ ทศนา แสงศักดิ์ (2547, หน้า 15-16) ได้กล่าวว่า การสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม
ในการพัฒนาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น ให้สถานศึกษา
ใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ และส่งเสริมให้สถานศึกษา ประชาชนร่วมมือกันพัฒนา
ชุมชนของตนเอง โดยมีหลักสำคัญคือ สถานศึกษาเป็นผู้ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน
ชุมชน และชุมชนก็เป็นผู้ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนสถานศึกษา เช่นเดียวกัน

ในทำนองเดียวกัน พินิจดา วีระชาติ (2542, หน้า 51-52) ได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ไว้ดังนี้

1. เพื่อสร้างเสริมความสัมพันธ์ภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะสัมพันธ์ภาพจะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาร่วมมือกันปฏิบัติการต่าง ๆ ที่มีอยู่ ให้บรรลุจุดหมายอันเดียวกันตามที่กำหนด
2. เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้ว หากแต่มอบหมายให้คณะครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งมีครูใหญ่เป็นหัวหน้า
3. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน กิจการต่าง ๆ ของโรงเรียน อาจแบ่งเป็นหลายประเภท เช่น การกำหนดความมุ่งหมายและนโยบาย กิจการเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน กิจการเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่ ตลอดจนการพัฒนาด้านวิชาการ เช่น หลักสูตร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ในอันที่จะพัฒนาบุตรหลานของเขา
4. เพื่อฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนที่มีวัฒนธรรมประจำอยู่มากมาย ทั้งที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือสร้างสรรค์ความดีของชุมชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน ชุมชนจะรักษาและหวงแหนอย่างยิ่ง หากโรงเรียนทำการฟื้นฟูและถ่ายทอดให้แก่เยาวชน ชุมชนจะให้ความร่วมมือทุกประการ เพราะชุมชนมองเห็นว่า โรงเรียนกระทำการเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง
5. เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน เป็นที่ยอมรับว่า โรงเรียนเป็นหน่วยงานของชุมชน ดำเนินงานพัฒนาคนสำหรับชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจึงมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันทุกกรณี การดำรงชีพในชุมชน ควรจะเป็นหลักสูตรของโรงเรียน ปฏิบัติการต่าง ๆ ควรเป็นของชุมชน โรงเรียนเป็นเพียงสถานที่ฝึกหัดให้เท่านั้น

นอกจากนี้ พินิจดา วีระชาติ (2542, หน้า 55-56) ได้กล่าวถึงวิธีการที่โรงเรียนจะสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น มีอยู่หลายขั้นตอน โดยอาจเริ่มจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้านหรือผู้ปกครอง แล้วจึงขยายความร่วมมือไปสู่หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ ในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนั้น โรงเรียนสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1. จัดให้มีการปฐมนิเทศผู้ปกครองของนักเรียนในวันเปิดภาคเรียน โดยชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา และการดำเนินงานของโรงเรียน ทั้งด้านการสอน การอบรมบ่มนิสัย และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ

2. เชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน เช่น มาชมการเรียนการสอน ชมการแสดงของนักเรียน ชมนิทรรศการที่โรงเรียนจัดขึ้น เป็นต้น

3. เชิญผู้ปกครองมาร่วมแก้ไขปัญหาบางอย่างเกี่ยวกับตัวเด็ก เช่น เด็กก้าวร้าว เด็กติดยาเสพติด ฯลฯ

4. ให้ครูไปเยี่ยมผู้ปกครองและนักเรียนที่บ้าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และมีความสนิทสนมซึ่งกันและกัน

5. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เชิญมาเป็นวิทยากรในเรื่องที่เขามีความถนัด และความชำนาญสูง เชิญมาเป็นกรรมการในงานที่โรงเรียนจัดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันกีฬา การจัดงานประเพณีหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่สนใจร่วมกัน ถ้าเป็นไปได้อาจเชิญผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนงานของโรงเรียน ทั้งในด้านหลักสูตร อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ของโรงเรียน

6. จัดตั้งสมาคมครูและผู้ปกครองขึ้น เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียนให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น

หลังจากที่สร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองนักเรียนได้แล้ว โรงเรียนควรขยายความสัมพันธ์ไปสู่ชุมชน โดยการประชาสัมพันธ์กิจการต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ สร้างความเชื่อถือและความมั่นใจ ตลอดจนความนิยมให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนโดยการกระตุ้นให้ประชาชนเป็นความสำคัญของการศึกษา สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน หรือให้ความช่วยเหลือกิจการของโรงเรียน โรงเรียนอาจจะประเมินความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเกี่ยวกับการศึกษาและสนองความต้องการดังกล่าวให้มากที่สุด และพยายามทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งในทางวิชาการ และการพัฒนาท้องถิ่น

ส่วน รัชนิกร หงส์พนัส (2547, หน้า 39-40) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการพัฒนาการประสานความร่วมมือ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันดีระหว่างโรงเรียนและบ้าน ดังนี้

1. การพบผู้ปกครองในรูปแบบ Open House เป็นการเชิญผู้ปกครองมาเยี่ยมชมโรงเรียน และร่วมกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น ซึ่งจะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครอง

และผู้สอน การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติกันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ของผู้เรียนและช่วยในการหาแนวทางเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

2. การจัดกิจกรรมการเข้าค่าย โดยขอความร่วมมือจากผู้ปกครอง เช่น ให้ผู้ปกครองอำนวยความสะดวกเรื่องค่ายพักแรมหรือให้ผู้ปกครองมาเยี่ยมค่ายพักแรมในลักษณะนี้จะช่วยพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน โรงเรียน และผู้เรียน

3. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน การเชิญผู้ปกครองมาเป็นวิทยากรพิเศษบรรยายถึงสิ่งที่ป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้านและโรงเรียน ผลที่ได้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

4. การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับบ้าน โรงเรียนต้องมีการบริหารจัดการที่เป็นระบบเกี่ยวกับการให้ข่าวสารข้อมูล โดยมีผู้ประสานงานติดตามตอบคำถามในกรณีที่มีปัญหาระหว่างโรงเรียนและบ้าน เช่น เปิดโทรศัพท์สายด่วนตอบปัญหา ปรึกษาเกี่ยวกับสภาพจิตใจและปัญหาทางการศึกษาของผู้เรียน เพื่อทำให้เกิดการเชื่อมโยงการบวนการเรียนรู้และสื่อสารอย่างถูกต้องในทางเดียวกันจากโรงเรียนสู่บ้าน

5. ผู้ปกครองมีบทบาทเป็นครูช่วยสอน การเชิญผู้ปกครองที่มีความชำนาญพิเศษเฉพาะเรื่อง ที่ตรงกับวิชาหรือโครงการพิเศษของโรงเรียนมาทำการบรรยายเสริมเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นกว่าการฟังผู้สอนเพียงผู้เดียวเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและบ้านเชิงวิชาการทั้งเป็นการเพิ่มความรู้อให้กับครูผู้สอนด้วย

6. การจัดทัศนศึกษา การเชิญผู้ปกครองร่วมเดินทางกับผู้เรียนและผู้สอนในการเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับวิชาที่ผู้เรียนกำลังศึกษา ทั้งนี้เป็นการสร้างมิติอันดีงามระหว่างผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครอง พร้อมทั้งได้เป็นการสร้างความรู้จักสนิทสนมกันมากขึ้นเพื่อนำสิ่งต่าง ๆ ที่เรียนรู้ร่วมกันไปพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

จากความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่กล่าวมา อาจจะสรุปความสำคัญของความสัมพันธ์ได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน มีความรู้สึกที่โรงเรียนเป็นของชุมชน เกิดความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างจริงจัง ชุมชนจึงมีส่วนกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และมีส่วนในการกำหนดทิศทาง การพัฒนาโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาที่เกี่ยวข้องสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้สรุปการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีต่อการจัดการศึกษาดังนี้

ทรงพล ทรงจำ (2541, หน้า 37-42) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา ศึกษากรณีโรงเรียนฝายกวางวิทยาคม อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่าชุมชนในเขตพื้นที่ของโรงเรียนมีความรู้และความเข้าใจในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย จึงไม่ค่อยมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเป็นเพียงการให้ความร่วมมือกับโรงเรียนในสิ่งที่โรงเรียนขอมาเท่านั้นมากกว่าการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมบริหารงาน ความสำเร็จที่พอมีอยู่เป็นเพียงให้การสนับสนุนด้านวัสดุและงบประมาณ เพื่อสนับสนุนการพัฒนางานวิชาการเป็นส่วนใหญ่

ส่วน เอกราช ฉัตรใจคำ (2542, หน้า 58-73) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการโรงเรียนของคณะกรรมการโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่มิมีส่วนร่วมในการให้การสนับสนุน ส่งเสริม ให้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นตัวแทนของโรงเรียนในการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมทางสังคมร่วมกันสนับสนุนให้ชุมชนหรือท้องถิ่นใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาประสานงานให้โรงเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน หรือชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางด้านกีฬา ประเภทต่าง ๆ ในโรงเรียน การประชุมวางแผน กำหนดแนวทางในการแสวงหาทุน จัดหารายได้ ตลอดจนประชุมเพื่อวางแผน กำหนดแนวทางในการแสวงหาทุน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อมอบให้แก่ทางโรงเรียน ร่วมพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการ ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กรท้องถิ่น ภาครัฐและเอกชนให้ความเห็นชอบแผนการจัดกิจกรรมให้บริการแก่ชุมชน/ท้องถิ่นของโรงเรียน และหาแนวทางให้ความช่วยเหลือด้านการเงินและงบประมาณแก่โรงเรียน ร่วมจัดทำแผนหรือโครงการที่ต้องมีการใช้เงินหรืองบประมาณ และตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณของโรงเรียน ร่วมติดตามผลของการดำเนินงาน ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะ แนวทางแก้ไขปัญหามาจากการดำเนินงานของคณะกรรมการที่ปฏิบัติงานด้านการเงินและงบประมาณของโรงเรียน ประสานงานกับวิทยากรภายนอก เพื่อให้การช่วยเหลือด้านการขาดแคลนบุคลากรครู ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้แหล่งความรู้ และวัสดุในท้องถิ่นมาประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ร่วมวางแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโรงเรียน สนับสนุนให้โรงเรียนได้จัดกิจกรรมพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน และสนับสนุนให้ครูได้จัดกิจกรรม การสอนซ่อมเสริมแก่นักเรียน

สำหรับ เฉลิม นิลแก้ว (2542, หน้า 56-65) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากรรมการโรงเรียนส่วนใหญ่ เคยปฏิบัติในด้านการเผยแพร่ข่าวสาร การรายงานความก้าวหน้าของโรงเรียนให้ประชาชนได้รับทราบ การขอความร่วมมือจากประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา การติดต่อประสานงานกับชุมชนให้เข้ามาช่วยเหลือนักเรียนและเคยชี้แจงทำความเข้าใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียนแก่ประชาชนอย่างชัดเจน แต่ก็มีคณะกรรมการโรงเรียนจำนวนมากที่เคยชี้แจงแต่ยังไม่มีความเข้าใจไม่ชัดเจน นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่วนการหาแนวทางการแก้ปัญหาบุคลากรของโรงเรียนซึ่งเป็นปัญหาละเอียดอ่อนรวมทั้งการช่วยเหลือ เด็กนักเรียนยากจน ตัวแทนชุมชนซึ่งเป็นกรรมการให้ความช่วยเหลือน้อย สำหรับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนโดยตรง พบว่ากรรมการส่วนใหญ่มีส่วนร่วมมากในด้านการวิเคราะห์ปัญหาความต้องการ การจัดทำแผนพัฒนา และแผนการใช้จ่ายเงินของโรงเรียน การจัดซื้อ-จัดจ้าง การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีส่วนน้อยที่ไม่ได้เข้าร่วมในการจัดทำแผน ดังกล่าว นอกจากนี้กรรมการโรงเรียนยังมีส่วนในการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาโรงเรียน การให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี การตรวจสอบการใช้จ่ายเงินและงบประมาณของโรงเรียน การจัดหาวิทยากรให้เข้ามาช่วยสอนนักเรียนและการแต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อช่วยงานโรงเรียน ส่วนในด้านที่กรรมการโรงเรียนโดยเฉพาะตัวแทนชุมชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีส่วนร่วมมาก ได้แก่ การจัดหาวิทยากรเข้ามาช่วยสอนนักเรียนและชุมชน ตลอดจนการช่วยเหลือด้านการเงิน วัสดุ อุปกรณ์ ก็มีส่วนให้ความช่วยเหลือน้อย นอกจากนี้กรรมการส่วนใหญ่ต่างก็เคยเสนอแนะแนวทางการหาเงิน วัสดุครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ต่าง ๆ แก่โรงเรียน

ในขณะที่ ลาวัณย์ วงศ์ขันแก้ว (2542, หน้า 59-67) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโรงเรียน บ้านแม่หล้า สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอคลองจังหวัดแพร่ พบว่าผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการประชุมประจำภาคเรียน และเห็นว่าควรช่วยเหลือในการให้ความรู้แก่นักเรียนถ้ามีโอกาส แหล่งความรู้ที่จะให้นักเรียนเข้าไปศึกษาได้แก่ สวนผลไม้ สวนผัก สวนสมุนไพร แปลงเพาะปลูกพืชต่าง ๆ ผู้ปกครองต้องการให้ทางโรงเรียนจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกอาชีพ และ

การแนะแนวศึกษาต่อ ต้องการให้โรงเรียนเปิดสอนพิเศษแก่เด็ก อยากมีส่วนช่วยเหลือโรงเรียน
หารายได้ นอกจากนี้ยังต้องการให้โรงเรียนให้บริการและให้ความช่วยเหลือชุมชน เช่น ด้านอาชีพ
ที่ทำรายได้ดี ด้านสุขภาพอนามัย ด้านความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ตลอดจนถึงการให้บริการยืม
วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ของทางโรงเรียน สิ่งที่เป็นปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมคือ
ผู้ปกครองไม่มีเวลาเพราะต้องประกอบอาชีพ รองลงมาคือฐานะทางบ้านยากจน ส่วนการมีส่วนร่วม
ของผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมน้อย คือ การบริจาคอาหารกลางวัน การมีส่วนร่วมในการบริหารการเงิน
งบประมาณของโรงเรียน การมีส่วนร่วมประเมินผลการทำงานของโรงเรียนและการให้ข้อเสนอแนะ
ในกิจกรรมต่าง ๆ ของครู

ส่วน ศักดิ์ชัย ชัยวิรัตน์ (2542, หน้า 56-63) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
ในการพัฒนาเด็กประถมศึกษาโรงเรียนบ้านประตูป่า อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่าผู้ปกครอง
เกือบทั้งหมดมีส่วนร่วมในด้านพื้นฐานของการให้การศึกษาอบรมเด็ก กิจกรรมที่ผู้ปกครองทุกคน
ได้ปฏิบัติคือ ฝึกให้เด็กได้ช่วยตนเอง เช่น ตื่นนอน แปรงฟัน ล้างหน้า อาบน้ำ แต่งตัวได้ด้วยตนเอง
สำหรับการให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน ผู้ปกครองมากกว่าครึ่งหนึ่งมีส่วนร่วมโดยให้
ความสนใจ ให้ข้อมูลที่เป็นจริง เข้าร่วมประชุมตลอดจนร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานของ
โรงเรียน นอกจากนี้ในด้านการส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญงอกงามของเด็ก ผู้ปกครอง
ส่วนใหญ่มีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น
ออกกำลังกาย กีฬา ดนตรี ภาษา นาฏศิลป์

ทางด้าน เจียมพดล ไชยาลักษณ์ (2542, หน้า 58-61) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วม
ของประชาชน ในด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา
ในปัจจุบันประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมปานกลาง แต่ประชาชนมีความต้องการมากที่จะเข้ามา
มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุก ๆ ด้าน คือ ด้านการจัดทำแผนที่ตั้งโรงเรียน ด้านการกำหนด
ขนาดโรงเรียน ด้านการกำหนดมาตรฐานของโรงเรียน ด้านการจัดทำแผนผังแม่บทของโรงเรียน
ด้านการกระจายอำนาจ ในการกำหนดนโยบายและการบริหารโรงเรียน ด้านการจัดให้มีองค์กรติดตาม
ประเมินผล การดำเนินงานของโรงเรียน

สำหรับ อนุพล มานะสารวุฒิ (2543, หน้า 62-68) ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วม
ของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสันติศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ปกครอง
ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งในด้านหลักสูตรและการเรียนการสอน ด้านกิจกรรม

เสริมหลักสูตร และด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ปรากฏว่าผู้ปกครองมากกว่าร้อยละ 50 ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านหลักสูตรและการสอนคือ ร่วมรับฟัง ร่วมคิด ร่วมประชุมแก้ปัญหา และความต้องการของชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ร่วมจัดกลุ่มการเรียนรู้การสอนวิชาต่าง ๆ ร่วมจัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ร่วมหาทุน และอุปกรณ์การเรียนการสอน สนับสนุนนักเรียนให้เข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ร่วมรับรู้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ร่วมทำกิจกรรมและร่วมรับผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินการร่วมสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ให้แก่กิจกรรม ร่วมติดตามตรวจสอบ การจัดกิจกรรม รับรู้รับทราบ ร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมร่วมกับ โรงเรียนและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหของชุมชนแก่โรงเรียน ร่วมตรวจสอบติดตาม ประเมินผล การประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงแก่โรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครองไม่มีความรู้ ความเข้าใจไม่ทราบเรื่องต่าง ๆ ผู้ปกครองไม่มีความพร้อม หรือมีภาระมาก กิจกรรมบางอย่างขัดต่อความเชื่อทางศาสนา สถานที่ของโรงเรียนไม่เอื้ออำนวย ต่อกิจกรรมกีฬา โรงเรียนมีความสัมพันธ์กับชุมชนน้อยและชุมชนไม่เห็นความสำคัญของโรงเรียน ขาดความร่วมมือระหว่างองค์กร และจากการศึกษาของ บุญเลิศ ทิพจร (2544, หน้า 70-79) ได้ศึกษา แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหาร โรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนของบุคลากร ในชุมชนอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีความพร้อมมากในด้าน การวางแผนการจัดองค์การ ด้านการอำนวยการ ด้านการประสานงาน ด้านการประเมินผล และ ด้านการบริหารทั่วไป ในขณะที่ วรวรรณ คันทนาเสน (2546, หน้า 57-62) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วม ของชุมชน ในการจัดการศึกษาดำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความคิดเห็น ต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา มีส่วนร่วมตามสภาพที่เป็นอยู่ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการประชุมวางแผน ด้านการจัดแสวงหาทรัพยากร ด้านการร่วมมือประสานงาน และ ด้านการประเมินผลมีความแตกต่างหรืออยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าสภาพที่ควรเป็นอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งหมายถึงชุมชนต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากทุกด้าน

ในขณะที่ พระอธิการวิชาญ นาคฤทธิ์ (2546, หน้า 69-75) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ มีความพร้อมปานกลางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับ เกษม ใจเถิง (2546, หน้า 55-60) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนานักเรียนกลุ่มโรงเรียน อุดมสัมพันธ์ อำเภอคอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้ปกครองมีการปฏิบัติและมีความต้องการมาก ในด้านการให้ความร่วมมือสนับสนุนโรงเรียน และด้านส่งเสริมพัฒนากิจกรรมนักเรียน ส่วนด้าน

การบริหารทั่วไปมีปานกลาง และด้านการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นผู้ปกครองมีการปฏิบัติปานกลาง แต่ต้องการมีส่วนร่วมมาก ในขณะที่ ประพันธ์ สร้อยเพชร (2547, หน้า 41-48) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์โรงเรียนตำบลแซ่ข้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่มีส่วนร่วม ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดการศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ให้ความเห็นชอบ ในสาระหลักสูตรที่โรงเรียนจัดขึ้น ให้มีการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน กิจกรรมด้านกีฬา สนับสนุน การจัดกิจกรรมด้านลูกเสือและเนตรนารี และสนับสนุนให้ชุมชนใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางพัฒนา

ในปีเดียวกัน สิริณัฐ ปิยะมิ่ง (2547, หน้า 207-220) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนสหศึกษา อำเภอสาร์ภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ากิจกรรมของผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนคือเป็นตัวแทนในคณะกรรมการอำนวยการ โรงเรียน การแก้ปัญหาที่สำคัญของโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและครู การร่วมประชุม ระหว่างผู้ปกครองและครูเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนส่วนกิจกรรมที่ผู้ปกครอง ยังไม่มีส่วนร่วมคือ การกำหนดปรัชญา นโยบาย หลักสูตร การวางแผนติดตามผล และประเมินผล

ทำนองเดียวกัน วสันต์ ขอดศิริ (2547, หน้า 69-79) ได้ศึกษาความต้องการมีส่วนร่วม จัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น กลุ่มโรงเรียนดอยเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่ พบว่าเจ้าหน้าที่และสมาชิกที่เป็นตัวแทนของชุมชนในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่ ต้องการจะมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ของการวางแผน การจัดสรรทรัพยากร การจัดสรรงาน และการประเมินผลของการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีบางส่วนไม่ต้องการและ ไม่อยากมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในด้านการดำเนินการตามภารกิจที่วางไว้ การสำรวจด้านทรัพยากร ของโรงเรียน การวิเคราะห์และประมวลผลการจัดการศึกษาของโรงเรียน และการประสานงานกับ องค์การเอกชนให้ช่วยประสานงานกับองค์กรเอกชน เพื่อช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาของ โรงเรียน

นอกจากนี้ ดำรง มาตี (2548, หน้า 52-60) ได้ศึกษาความพร้อมการมีส่วนร่วมของ ผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านกองแขก อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความพร้อมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร สถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการระดมทรัพยากรอยู่ในรูปแบบการมีส่วนร่วม แบบบางส่วน ในทุกด้าน ความพร้อมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาตาม สถานภาพผู้ปกครอง ด้านอายุ และความสัมพันธ์กับนักเรียน มีความพร้อมไม่แตกต่างกัน

ส่วนความร่วมมือการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ด้านระดับการศึกษา รายได้ครอบครัวต่อเดือน และตำแหน่งทางสังคม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ในการจัดการศึกษาทั้ง 3 ด้าน เรียงลำดับ จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัญหาการมีส่วนร่วมด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร สถานศึกษา และด้านการระดมทรัพยากรตามลำดับ

จากผลการศึกษาต่าง ๆ ดังกล่าวอาจจะสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ของชุมชนอยู่ในฐานะผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือในกิจกรรมของโรงเรียน ด้วยการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร การสนับสนุนงบประมาณ การจัดการเรียน การสอนกิจกรรมเสริมหลักสูตร และความสัมพันธ์กับชุมชน โดยภาพรวมแตกต่างกัน